

AZERBAJCANŞİNASLIK

“GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ”

(Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

Uluslararası Sempozyum

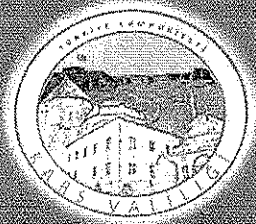
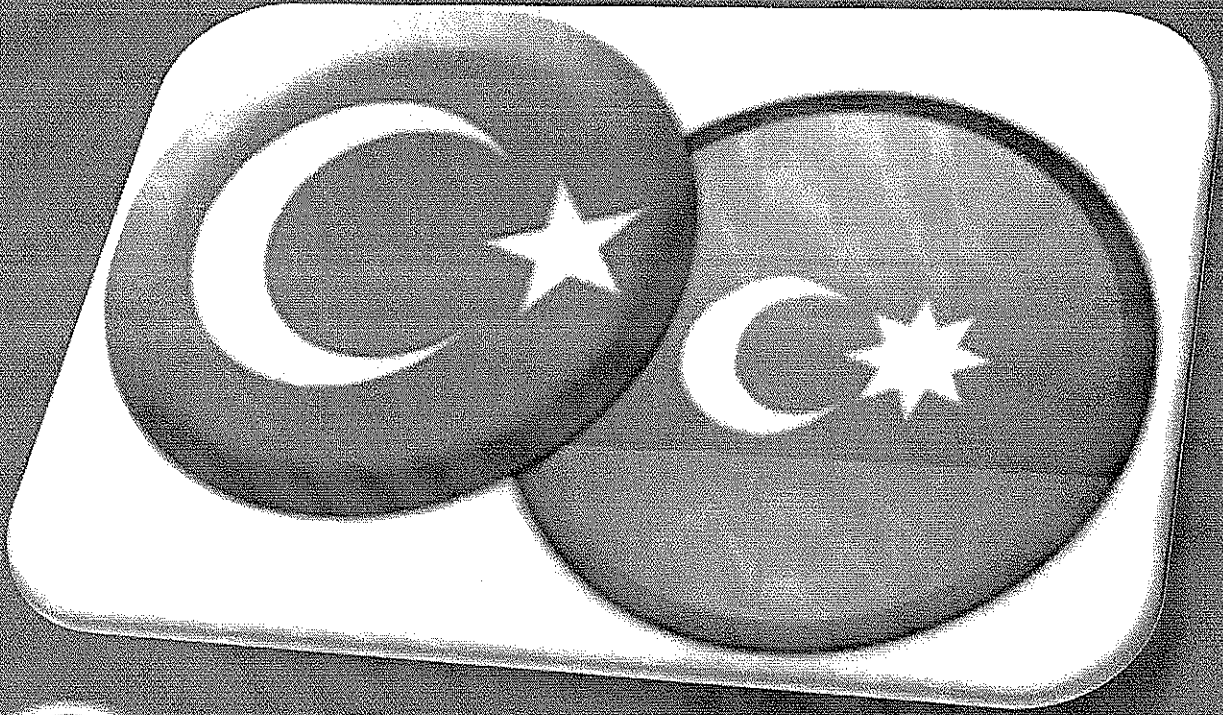
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ

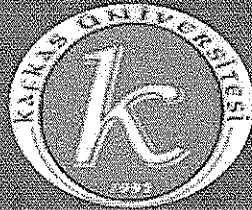
ÇAĞDAS TÜRK LEHCELERİ VE EDEBİYATLARI BÖLÜMÜ

Azerbaycan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Kuruluşunun 10. Yıl Dönümü Münasebetiyle

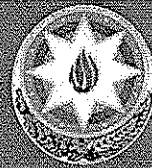
21-23 EKİM 2015 / KARS

KARS VALİLİĞİ

KAFKAS ÜNİVERSİTESİ

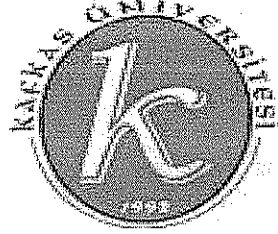

AZERBAJCAN KARS BAŞKONSOLOŞLUĞU

KARS BELEDİYESİ

sempozyumctl@kafkas.edu.tr

AZERBAYCANŞİNASLIK
"GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ"
(Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Sami ÖZCAN
(Kafkas Üniversitesi Rektörü)

SEMPOZYUM BAŞKANI

Prof. Dr. Haydar YÜKSEK
(Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı)

DÜZENLEME KURULU

Yrd. Doç. Dr. Adem BALKAYA
Doç. Dr. İlkin GULİYEV
Doç. Dr. Ellada GERAYZADE
Doç. Dr. Aida PAŞAYEVA
Doç. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

EDİTÖRLER:

Yrd. Doç. Dr. Adem BALKAYA
Arş. Gör. Salih ÖZYURT

E-ISBN

978-975-8003-10-5

Yayın Tarihi

Kasım - 2015

ADRES:

Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve
Edebiyatları Bölümü
36100 / KARS

*Yayınlanan yazıların bütün sorumlulukları yazarlarına aittir.
Yayınlanan yazılar, kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.*

U L U S L A R A R A S I S E M P O Z Y U M
"AZERBAJCANSİNASLIK: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ"
(Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

Doç. Dr. Feride HİCRAN

*YUNUS ƏMRƏ YARADICILIĞI VƏ "KITABI-DƏDƏ QORQUD" DASTANLARI
ARASINDA GENETİK VARISLIK*..... 553

Prof. Dr. Leyla GERAYZADE

*TÜRK XALQLARI ƏDƏBİYYATINDA RUS DİLİNDƏ YARANMIŞ BƏDİİ ƏSƏRLƏRİN
ROLU*..... 561

Taşkın İŞGÖREN

*TECEDDÜT DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATININ SAMED VURGUN'UN SANATI
ÜZERİNE ETKİLERİ*..... 565

Prof. Dr. Mehmet ÖZMEN

KARS AZERİ TÜRKÇESİNİN TÜRKÇE İÇİNDEKİ YERİ..... 578

Ruhengiz MEMMEDOVA

*M.ŞƏHRİYARIN "HEYDƏRBABAYA SALAM" POEMASINDA MÜƏLLİFİN TƏBİƏT
HADİSƏLƏRİNƏ BƏDİİ-EMOSİONAL MUNASİBƏTİ* 585

Müjdat SÖĞÜTCÜ

ZELİMXAN YAQUB 'UN ŞİİRLERİNDE VATAN TEMİ 592

Prof. Dr. Şüreddin MEMMEDLİ

GÜRCİSTAN'DA AZERBAJCAN EDEBİYATI 599

Doç. Dr. Gülnara GOCƏEVA MEMMEDOVA

GÜRCİSTAN'DA AZERBAJCAN DİLLİ OKULLAR 612

Doç. Dr. Nurlana MUSTAFAYEVA

AZƏRBAYCAN TÜRKİYƏ ƏDƏBİ ƏDƏBİ ƏLAQƏLƏRİ HAQQINDA 623

Arş. Gör. Elif KOLIKPINAR

*"MOLLA HASRETTİN" DERGİSİNDE MİZAH KAVRAMI VE ÖNE ÇIKAN
YAZARLAR*..... 631

Doç. Dr. Zeynel Abidin MAKAS

KOROĞLU'NUN KARS SEFERİ..... 637

Doç. Dr. İlkin GULİYEV

*MİRZƏ FƏTƏLİ AXUNZADƏNİN KOMEDİYALARININ DİLİNDƏ İŞLƏNMİŞ TABELİ
MÜRƏKKƏB CÜMLƏLƏRİN KOMPONENTLƏRİ ARASINDAKI SEMANTİK
ƏLAQƏLƏR*..... 644

Doç. Dr. Ellada GERAYZADE

DƏRS ZAMANI İNFORMASIYA TEXNOLOGİYALARINDAN İSTİFADƏ ÜSULLARI
..... 655

U L U S L A R A R A S I S E M P O Z Y U M
"AZERBAJCANSİNASLIK: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ"
(Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

AZERİ ADI ve KARS AZERİ TÜRKÇESİNİN TÜRKÇE İÇİNDEKİ YERİ

Name of the Azeri And The Place of Kars Azeri Turkish In Turkish

Mehmet ÖZMEN¹

Özet

Bu bildiride, bir dil veya lehçenin siyasi sınırlarla bölünmesinin dil tasnifini etkileyip etkilemeyeceği; Azeri, Azerbaycanlı, Azerbaycan Türkçesi, Azerice, Azeri Türkçesi, Azerbaycan dili terimlerinin doğruluk dereceleri; Azeri Türkçesinin lehçe mi yoksa dil mi olduğu tartışması; Kars Azeri ağzının hangi Türkçeye dâhil olduğu, Kars Azeri Türkçesinin Türkiye Türkçesi ile olan ilişkisi ve Türkçe içindeki yeri üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Azeri, Azerbaycan dili, Kars Azeri Ağzı

Summary

This paper focuses on the division of political boundaries of a language or dialect whether affects or not classification of languages; the degree of accuracy of the terms Azerbaijani, Azerbaijan Turkish, Azeri, Azeri Turkish, Azerbaijani language; the debate whether it is language or is dialect of Azerbaijani Turkish; in which Turkish language is Kars Azeri dialect included; the relationship between Kars Azeri Turkish and Turkey-Turkish and the place of it in Turkish.

Key words: Azeri, Azerbaijani language, Kars Azeri dialect.

1. Bir dil veya lehçe, tarihsel, siyasal, sosyal veya kültürel bir takım nedenlere bağlı olarak siyasi sınırlarla bölünmüş olabilir. Böyle bir durumda siyasi sınırlar, mevcut dil veya lehçenin yeni dil veya lehçelere bölünme sonucunu doğurmaz. Zira, bir dilin, lehçenin veya ağzın, dil, lehçe veya ağız olup olmadığını, siyasi sınırlar ve duygusal eğilimler değil nesnel dil ölçütleri, dilin yapısal özellikleri ve anlaşılabilirlik tayin eder. Türkiye Türkçesi ile Azeri Türkçesinin temas noktası olan Kars Azericesini değerlendirirken duygusal yaklaşım olabilmekte, başka bir lehçeye mensup bir ağız, Türkiye Türkçesinin ağzı izlenimi verebilmektedir. Bunun yanında, Batı Oğuzcasının doğu kolunu oluşturan halkın ve konuştuğu dilin adlandırılması da tartışmalı konulardan biri

¹ Prof., Dr., Çukurova Üniversitesi, mehmet_ozmen01@hotmail.com

Mehmet ÖZMEN

olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bildiride, Kars yöresindeki Azerice ile Türkiye Türkçesinin birbirine karşı durumu ile Azeri, Azerice, Azerbaycan dili, Azerbaycan Türkçesi vb. adlar üzerinde durulacaktır.

2. Azeri coğrafyası

Batı Oğuzcası'nın doğu kolu olan Azeri Türkçesi, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde, İran Azerbaycanı'nda, Türkiye'nin Doğu Anadolu bölgesinde, Azerbaycan Cumhuriyetine bağlı Nahcivan Özerk bölgesinde, sınırlı olarak Ermenistan ve Gürcistan'da kullanılır ve Doğu Anadolu'da Türkiye Türkçesi ile, Kuzey Irak'ta da Irak Türkmencesiyle yumuşak geçiş hâlinindedir. Bugün, yazı dili olarak Azeri Türkçesini Azerbaycan Cumhuriyetinin resmi devlet dili olan *Azerbaycan Dili* temsil etmekte ve kendi aralarında ağız farklılıkları bulunan değişik coğrafyadaki Azeri Türkçeleri, bir bütün olarak Türkçenin Azeri lehçesini / Azerbaycan Türkçesini oluşturmaktadır.

3. Doğru isim hangisi?

Fuad Köprülü, tarihsel süreç içerisinde, Azeri teriminin birbirinden tamamen farklı iki anlamda kullanıldığını belirtir. Birinci anlam olarak, X-XIII. yüzyıl İslam yazarlarının eskiden beri kullanılan ve Farsçanın lehçelerinden biri olan yerli lehçe için kullanıldığını; Yâ'kûbî'nin, Azeri terimini, IX. yüzyılda Azerbaycan'da yaşayan İranlı halkın adı olarak kullandığını, ancak daha sonra Azeri adının bu anlamda kullanılmadığını, Azeri adının etnik bir söz iken sonraları dil terimi olarak kullanıldığını belirtir. İkinci anlam olarak, güney ve kuzey Azerbaycan sahaları, XII-XV. yüz yıllarda, tamamıyla Türkleştikten sonra, Azeri terimi ile burada yani Azerbaycan'da yaşayan Türklerin lehçesi ifade edilmiştir. XIX yüzyılda Avrupalı bazı yazarlar, Azeri terimini, eski anlamını bilmedikleri için, "Azerbaycan"ın eski Türk lehçesi anlamında kullanmıştır. Yine Köprülü'nün belirttiğine göre, XIX. ve XX. Yüzyılda, Derbendli Mirza Kâzım Beg yanında, F. Giese, Karl Foy, H. Vambéry ve W. Barthold vb. birçok yazar, Azerbaycan Türkleri için Azeri adını kullanmıştır. Köprülü'ye göre Azeri diye, yalnız bugünkü İran Azerbaycanı ve Güney Kafkasya Türklerinin konuştukları Türk dili şubesine veya şubelerine değil daha geniş olarak umumiyetle İran, Kafkasya, hatta kuzey Anadolu ve Irak Türkleri arasında uzun asırlardan beri zengin bir edebiyat meydana getiren lehçeye denmelidir. Köprülü, XIII. Yüzyıldan itibaren tarih sahnesinden çekilen Fars asıllı etnik grubun adı olan Azeri terimini, XV. yüzyıla kadar tamamen Türkleşmiş olan Azerbaycan'da konuşulan Türkçenin adı olarak kabul eder (Köprülü, 1979, 118-120). Buna göre, bugün Azeri terimi, XIII. yüzyılda tarih sahnesinden çekilen ve Azeri Türklerinin asimile ettiği Fars asıllı bir halkı değil Azerbaycan Türklerini ifade etmektedir. Zeki Velidi Togan da, bu konuda "(...) Azerbaycan umumi adı, etnografya bakımından, 'âzerî lehçesi ile konuşan türklerin ülkesi' manasını hâizdir." demektedir (Togan, 1979, 91).

ULUSLARARASI SEMPOZYUM "AZERBAJCANŞİNASLIK: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ" (Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

AZERİ ADI ve KARS AZERİ TÜRKÇESİNİN TÜRKÇE İÇİNDEKİ YERİ

Dilbilgisi ve dilbilimi alanında pek çok terim eksliğimizin bulunduğu, bazı terimlerin yetersiz bazı terimlerin de tartışmalı olduğu bir gerçektir. Böyle bir durum, bir yönüyle, Batı Oğuzcası'nın doğu koluna mensup Türk halkını ve bu halkın kullandığı Türkçeyi adlandırmada da karşımıza çıkmaktadır. Bugün asıl olarak kuzey ve güney Azerbaycan'da yaşayan Türk halkına, Azeri mi, Azeri Türkü mü, Azerbaycanlı mı, Azerbaycan Türkü mü; bu halkın kullandığı Türkçeye de, Azerice mi, Azeri Türkçesi mi, Azerbaycan dili mi yoksa Azerbaycan Türkçesi mi denmesi gerektiği konusu da tam bir fikir birliğine varılmış değil.

Kuzey Azerbaycan halkı, Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasında, kendi dilini adlandırma tercihini, ortaya koymuştur. Bu adlandırma elbette iyice düşünüldükten, tartışıldıktan, fikir birliğine varıldıktan ve benimsendikten sonra tercih edilmiştir:

Maddə 21. Dövlət dili

I. Azərbaycan Respublikasının dövlət dili Azərbaycan dilidir. Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin inkişafını təmin edir.

II. Azərbaycan Respublikası əhalinin danışdığı başqa dillərin sərbəst işlədilməsini və inkişafını təmin edir.

(https://az.wikisource.org/wiki/Az%C9%99rbaycan_Respublikas%C4%B1n%C4%B1n_Konstitusiyas%C4%B1. 07.09.2015).

Madde 21 Devlet Dili

I. Azərbaycan Cumhuriyyətinin devlet dili Azərbaycan dilidir. Azərbaycan Cumhuriyyəti, Azərbaycan dilinin gelişmesini sağlar.

II. Azərbaycan Cumhuriyyəti Devleti, halkın konuştuğu diğer dillerin serbestçe kullanılmasını ve gelişmesini sağlar.

(<http://www.anayasa.gen.tr/azerbaycan-aleskerli.htm>, 07.09.2015.).

Bu tercihte Azerice demek yanlıştır, Azeri, Türk olmayan etnik bir grubun adı olduğu için *Azerbaycan Dili* demek gerekir görüşünün egemen olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, *Azerbaycan Dili* adlandırmasında iki şey dikkat çekmektedir. Birincisi, *Azerbaycan Türkçesi* yerine *Azerbaycan Dili* denmesi, ikincisi de, dil adının ulus adıyla değil coğrafi adla adlandırılması. Oysa, dil adları, Çin - Çince vb. istisnalar dışında, "Türk - Türkçe, Özbek - Özbekçe, Arap - Arapça, İngiliz - İngilizce, vb. ulusların veya halkların adından türetilir. *Azerbaycan Dili* tercihinde, Türkiye Türkçesini çağrıştırmamak endişesi etkili olabilir. O zaman Batı Oğuzcasının doğu koluna mensup halka, ulus olarak Azeri denmeyecekse onun yerine ne denmesi gerektiği sorusu akla gelmektedir. Azerbaycan'da yaşayanlara, ulus adı yerine *Azerbaycan Halkı*, *Azerbaycanlı*

ULUSLARARASI SEMPOZYUM "AZERBAJCANŞİNASLIK: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ" (Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

Mehmet ÖZMEN

dense bile, Azerbaycan coğrafyasında yaşamayan Azerilere ne denmesi gerektiği tartışmaya açıktır, ancak, Türkiye’de de, Azeri adının kullanılmasını uygun bulmayan bilim adamları bulunmaktadır². Türk Dil Kurumu da Türkçe Sözlük’teki tanımları ile, orta bir yerde durmaktadır:

Azeri: Azerbaycan Türkü.

Azerice: 1. Azerbaycan dili, 2. Bu dille yazılmış olan.

Azerbaycan dili: Azerbaycan Cumhuriyeti’nde ve Güney Azerbaycan’da (İran’da) yaşayan Türk soylu halkın kullandığı dil. (Türkçe Sözlük, 2011).

Batı Oğuzcası’nın doğu kolunu oluşturan Türk halkına Azeri, konuştukları Türkçeye de Azerice denmesinin uygun olmadığı kanısında değilim. Nedenine gelince, birincisi, bugün XIII. yüzyılda tarih sahnesinden çekilen Fars asıllı Azeri etnik grubunu, dilciler ve tarihçiler dışında hatırlayan bulunmamaktadır. Azeri ve Azeriler denince herkes, Batı Oğuzcası’nın doğu kolunu oluşturan Türk halkını anlamaktadır. Ayrıca, asimile olan İrani asıllı Azeri halkı da bugün Azerbaycan halkının özünde yaşamakta, kiminin dedesi, kiminin anneanesi kiminin de babaannesidir. Bu gerçekte, çekinilecek bir durum olduğu kanısında değilim. İrani asıllı Azeri halkın Türkleşmesi ve adını miras bırakması, Azerbaycan halkının, Azerbaycan Türkü olduğu gerçeğine halel getirmez.

4. Azericenin Türkiye Türkçesine göre durumu

Azeri Türkçesinin Türkiye Türkçesine göre dil mi lehçe mi olduğu konusu tartışmalıdır. Karar, soruna hangi yönden bakıldığına bağlıdır.

Muharrem Ergin, “Yazı dili olarak Azeri Türkçesi bugün Osmanlı sahasından, yani Türkiye Türkçesinden en çok ayrıldığı bir devreye girmiştir. Buna rağmen Azeri Türkçesi ile Türkiye Türkçesi bugün de yazı dili olarak, gramer yapısı bakımından, iki ayrı müstakil yazı dili hâline gelmiş değildir.” demektedir (Ergin, 1971, VIII).

Ergin, “Batı Türkçesinin Azeri ve Osmanlı kolu arasındaki farklar ise esas itibariyle ağız farkları, yani telaffuz farkları, ses ayrılıklarıdır, fonetik ayrılıklardır. Şekil ayrılıkları, morfolojik ayrılıklar yok denecek kadar azdır ve onlar da diğer Türk şivelerinden sıçramıştır. Morfolojik ayrılıklar tabii ancak Batı Türkçesi ile Doğu Türkçesi ve Kuzey Türkçesi arasında bulunan şive ayrılıklarıdır (Ergin, 1971, X-X)” demekte ve Azeri Türkçesini lehçe saymamaktadır.

Semih Tezcan’a göre Azeri Türkçesi, Türkiye Türkçesine en yakın lehçelerden biridir (Tezcan, 1978, 1).

² İlber Ortaylı, 05.08.2015, https://www.youtube.com/watch?v=Mcy5bJHj_8U).

U L U S L A R A R A S I S E M P O Z Y U M
“AZERBAJCANŞİNASLIK: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ”
(Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

AZERİ ADI ve KARS AZERİ TÜRKÇESİNİN TÜRKÇE İÇİNDEKİ YERİ

Talat Tekin ile Mehmet Ölmez, Azeri Türkçesi için lehçe demiş, ayrıca lehçe yanında diyalekt terimini de kullanmışlardır (Tekin-Ölmez, 1999, 150-152).

Berke Vardar (ve arkadaşları) da, Azeri Türkçesi için lehçe demektedir (Vardar ve arkadaşları, 1998).

Azerbaycan Cumhuriyetinin dili, resmi bir dildir, bir devletin dilidir, adı da *Azerbaycan Dili*'dir, diye değerlendirilirse, Azerbaycan Cumhuriyetinde kullanılan Azerice, Türkiye Türkçesine göre dildir. Ancak, *Azerbaycan Dili* ile diğer ülkelerde ve coğrafyalarda kullanılan, aralarında sadece ağız farkı bulunan Azeri Türkçeleri de bir bütün olarak göz önünde bulundurulur; dil ve lehçe tasnifinde, tayin edici olarak siyasi sınırlar değil dil ölçütleri esas alınır, Azeri Türkçesini, Türkiye Türkçesinin lehçesi olarak kabul etmek gerektiği ortaya çıkar.

5. Kars ve çevresi Azeri Türkçesi

Muharrem Ergin, Doğu Anadolu'nun konuşma dilinin Azeri Türkçesi, yazı dilinin ise Türkiye Türkçesi olduğunu ve Anadolu'daki en koyu Azeri Türkçesi bölgesinin de Kars ili olduğunu belirtir (Ergin, 1971, IX).

Selâhattin Olcay - Ahmet Bican Ercilasun - Ensar Aslan'a göre, Arpaçay'da derleme yapılan beş köyün ağız, Kars Azeri ağızına girmektedir. Bu ağız, sınır ötesinde Erivan ve Nahcivan'da, beride Makû'da yaşayan ağızdır (Olcay-Ercilasun-Aslan, 1976, 13). Doğal olarak Türkiye Türkçesinin sürekli etkisinde bulunan Kars Azeri ağızı, Kuzey ve Güney Ağızlarına göre birçok bakımdan Türkiye Türkçesine yaklaşmıştır (1976, 19). Derleme yapılan bu beş köydeki Arpaçay Azerileri ağızı; İran'da bulunan güney Azerbaycan ile Kuzey Azerbaycan, bir bütün olmaktadır. Sürmeli Çukuru bölgesindeki İğdir, Aralık ve Tuzluca Azerileri ile Kars Azerilerini de aynı bütün içinde ele almak gerekir. Kars, Erzurum, Ardahan-Posof ve diğer Doğu Anadolu ağızları geniş anlamıyla Azeri ağızı içinde düşünülebilir (1976, 23).

Ahmet B. Ercilasun'a göre, Kars Azerileri, dört tabaka oluşturur. Birinci tabakayı oluşturan, Sürmeli Çukuru ve Arpaçay'daki Azeriler ile Makû, Nahcivan, Ordubad ve Erivan Azerileri de aynı gruba girer. 1921'den sonra çok sayıda Azeri Erivan'dan İğdir'a göçmüştür. Sürmeli Çukuru'na Kuzey Azerbaycan'dan, Gence ve Karabağ'dan göçen Azeriler ikinci tabakayı oluşturur. Üçüncü tabakayı oluşturan Ayrımlı Azerilerinin asıl yurtları Gence ve Karabağdır. Dümbüllüler ise Hoy'dan gelmiştir. Kars'ın içinde oturan Azeriler ise başlıca dört gruba ayrılır (Ercilasun, 1983, 48-49).

Leyla Karahan, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması'nda, doğu grubu ağız özelliklerinin doğu ve güneyde siyasi sınırları aşmış doğuda Azerbaycan Türkçesi, güney ve güneydoğuda Irak Türkmen ağızları ile, doğuda Tuzluca, İğdir, Aralık ilçelerini içine alan Sürmeli çukurunda, Arpaçay ve kısmen Kars

ULUSLARARASI SEMPOZYUM
"AZERBAJCANŞİNASLIK: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ"
(Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

Mehmet ÖZMEN

merkezinde yerleşmiş bulunan Kars Azeri ağzının, Şireliyev'in tasnifinde Güney Grubu içinde yer alan Erivan – Nahçıvan - Ordubad ağzına bağlandığını belirtir (Karahana, 1996, 54).

6. Kars Azeri Türkçesi Türkiye Türkçesinin nesi olur?

Kars Azeri ağzı, siyasi sınırlarla bölünen ve Azerbaycan Cumhuriyeti, İran, Ermenistan, Gürcistan ve Türkiye sınırları içerisinde konuşulan Azeri lehçesinin ağızlarından biridir. Türkiye Türkçesi ağızları incelenirken, Kars Azeri Türkçesi, Kars Azeri ağzı adıyla anılmasına karşın, hem Türkiye sınırları içinde yer alması hem de Azeri lehçesinin ağzı denmemesi dolayısıyla, psikolojik olarak, Azericeden çok Türkiye Türkçesi içinde yer almış izlenimi bırakmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla kaynakların pek çoğunda, Kars Azeri ağzı denmekte, ancak Kars Azeri ağzının Azeri lehçesinin ağzı olduğu vurgulanmamaktadır. Kars ve çevresinde kullanılan Azeri Türkçesi, Türkiye Türkçesinin değil Azeri lehçesinin ağızlarından biridir. Dolayısıyla, Kars Azeri Türkçesi, Türkiye Türkçesi için ağız değil lehçedir.

7. Sonuç

Sonuç olarak, bugün büyük çoğunluğu Azerbaycan Cumhuriyeti ile İran Azerbaycanı'nda yaşayan Türk halkının ve kullandığı Türkçenin, tarihte etnik olarak Türk olmayan bir halkın adından türetilmiş olsa da, yaygın kullanımı ve algılama ortaklığı dolayısıyla, Azeri, Azerice, Azeri Türkçesi terimleriyle adlandırılmasında bir yanlışlık olmasa gerek. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dilinin *Azerbaycan Dili* olarak adlandırılması ve bir devletin resmi dili olması dolayısıyla dil olarak kabul edilebilme ihtimali bulunsa bile, Azeri Türkçesinin bütünü, dil ölçütleri ve anlaşılabilirlik dikkate alındığında, Azeri Türkçesi Türkiye Türkçesine göre lehçedir. Azericenin bütünü göz önünde bulundurulduğunda ve iki lehçe arasında nesnel olarak değerlendirildiğinde, Kars Azeri Türkçesinin, Azeri lehçesinin ağzı olduğu, Türkiye sınırları içerisinde, göçmen olarak gelenler bir yana bırakılırsa, biri Türkiye Türkçesi diğeri Azeri lehçesi olmak üzere, iki lehçenin kullanıldığı vurgulanmalıdır. İkisi de Oğuz grubu içinde yer alan ve birbiri ile komşu olan iki lehçenin karşılıklı temas noktası neresi denirse, burası, elbette Doğu Anadolu Türkçesi ile Kars ve çevresinde kullanılan Azeri Türkçesidir.

Kaynaklar

Ahundov-Tezcan, Ehliman Ahundov, 1978, *Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri*, Türk Çevriyazısını Aktaran: Semih Tezcan, Türk Dil Kurumu Yayınları: 445, Ankara.

Ercilasun, Ahmet B., 1983, *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, Gazi Üniversitesi Yayını No: 29, Eğitim Fakültesi Yayını No: 2, Ankara.

U L U S L A R A R A S I S E M P O Z Y U M
"AZERBAJCANŞİNASLIK: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ"
(Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)

AZERİ ADI ve KARS AZERİ TÜRKÇESİNİN TÜRKÇE İÇİNDEKİ YERİ

- Ergin, Muharrem, 1971, *Azeri Türkçesi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1633, İstanbul.
- Karahan, Leyla, 1996, *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 630, Ankara.
- Köprülü, M. Fuad, 1979, "Azeri", 1979, *İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, M.E.B. Devlet Kitapları, 5. Baskı, İstanbul, 118-151.
- Olcay, Selahaddin – A. Bican Ercilasun - Ensar Aslan, *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, 1976, Türk Dil Kurumu Yayınları: 419, Ankara.
- Tekin, Talat – Memet Ölmez, 1999, *Türk Dilleri, Giriş*, Simurg, İstanbul.
- Togan, A. Zeki Velidi, 1979, "Azerbaycan", 1979, *İslam Ansiklopedisi*, 2. Cilt, M.E.B. Devlet Kitapları, 5. Baskı, İstanbul, s. 91-118.
- Türkçe Sözlük, 2011, 11. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Ankara.
- Vardar, Berke - Nüket Güz - Emel Huber - Osman Senemoğlu - Erdim Öztokat, 1998, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İkinci baskı ABC Kitabevi A.Ş. İstanbul.

U L U S L A R A R A S I S E M P O Z Y U M
"AZERBAJCANŞİNASLIK: GEÇMİŞİ, BUGÜNÜ VE GELECEĞİ"
(Dil, Folklor, Edebiyat, Sanat, Tarih)